

Intertekstualnost muzejske slikovnice

Smiljana Narančić Kovač i Diana Zalar
Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

U posebnoj podvrsti nacionalne slikovnice – muzejskoj slikovnici, koja je vezana za matičnu ustanovu na više razina: tematskoj, duhovnoj, namjenom, svojom publikom – dio je korpusa razvio posebnu strategiju privlačenja mladoga čitatelja, zasnovanu na intertekstualnosti. Autorice su istražile suvremene hrvatske muzejske slikovnice i izdvojile primjere različitih vrsta slikovnica s obzirom na vrstu hipotezeta i na način njegova posredovanja intertekstom. Bilo da je riječ o preklapanju povijesnih slojeva uz pomoć spomeničkih artefakata i mašte, ili o uspostavljanju čitateljeve komunikacije s povijesnom zbiljom, o „slaganju“ raznorodnih književnih i neknjiževnih tekstova u istoj slikovnici, o shvaćanju slikovnice kao igračke koja poziva na daljnje i dublje stvaranje priče, ili pak o složenoj i inventivnoj igri na planu jezika, jezičnoga i slikovnoga diskursa i načina posredovanja priče – muzejske slikovnice u Hrvatskoj otkrivaju mnoštvo mogućnosti za korespondenciju s različitim vremenima i svjetovima.

Ključne riječi: hipotezeta; hrvatska slikovnica; intertekst; jezični diskurs; slikovni diskurs

Uvod

Cilj je ovoga rada utvrditi na koji se način u hrvatskim muzejskim slikovnicama manifestira intertekstualnost i kakve se u njima intertekst otvara čitatelju.

Muzejska slikovnica

Pod muzejskom slikovnicom podrazumijevamo bogato ilustrirane muzejske publikacije ponajprije namijenjene mlađim čitateljima. Njihova je svrha prikazati sadržaje relevantne za građu koju čuva i izlaže pojedini muzej, privući publiku, promovirati različite povijesne, spomeničke, umjetničke i druge sadržaje te proširiti znanje o njima. Izvanjskim određenjem, koje polazi od nakladnika i ciljanoga čitatelja, upozoravamo na raznolikost fenomena muzejske slikovnice, koji obuhvaća složene publikacije, od pripovjedne slikovnice u užem smislu riječi, za koju je karakteristična diskursna dvostrukost (riječi i slike) i dijalogičnost dvaju diskursa u posredovanju iste priče (Narančić Kovač, 2011), do hibridnih i inventivnih knjižica složene namjene s tekstem bilo u stihu ili u prozi ili uopće ne trebaju imati tekst. Diana Zalar (2014, str. 35) uspostavlja otvorenu tipologiju muzejskih slikovnica, od onih koje promiču vrijednosti postava muzeja, preko onih na neki način povezanih s baštinom, do popularno-znanstvene i edukativne, biografske slikovnice, slovarice, slikovnice igračke te one sastavljene od dječjih radova. Također napominje da je pojavljivanje muzejskih slikovnica „nerijetko povezano s nekim posebnim muzejskim edukativnim djelatnostima ili projektima posvećenima određenoj tematici. Slikovnica nastaje kao organski njihov dio, što znači da je ona neka vrsta tiskanoga ‘produljenja’ života te aktivnosti ili projekta.“ (str. 36).

Intertekstualnost

Intertekstualnost je česta tema istraživanja dječje književnosti, jer je „pisanje za djecu smješteno na sjecištu određenoga broja drugih diskursa“ (Stephens, 1992, str. 86). Doduše, riječ je o široj, općoj pojavi, koju Gérard Genette definira kao „odnos ili suprisutnost dvaju ili više tekstova“, tj. „prisutnost jednoga teksta unutar drugoga“ (1997[1982], str. 1-2). Osim toga, intertekstualnost ističe ideje suodnošenja, međupovezanosti i suovisnosti u modernome kulturnome životu, kaže Graham Allen (2011, str. 5).

Pojedinačni se intertekst može odnositi i na vizualni i na verbalni izričaj, a jednako tako i na bilo koju drugu medijsku manifestaciju. Nikolajeva i Scott (2001, str. 228) govore o vizualnoj intertekstualnosti i o intervizualnim sastavnicama slikovnice.

John Stephens određuje intertekstualnost kao proces „proizvodnje značenja iz međuodnosa publike, teksta, drugih tekstova i društveno-kulturnih odrednica označivanja“ (1992, str. 84). Intertekst je stoga svaki verbalni ili slikovni detalj koji se odnosi na neki drugi tekst ili kontekst. Kontekst iz kojega dječja književnost crpi značenja, često je sama zbilja, koja se također može razumjeti kao tekst podvrgnut razumijevanju i interpretaciji. Sadržaji na koje su usmjerene muzejske slikovnice sami su po sebi poticajni za uspostavljanje intertekstualnih veza. Pripovijetku *Lyra's Oxford*, oprema autor sličnim materijalima: „Svijet je pun takvih stvari: stare razglednice, kazališni programi, letci s uputama za zaštitu vašega podruma od bombi, čestitke, fotografski albumi, turističke brošure, knjižice uputa za strojna pomagala, zemljovid, katalozi, željeznički vozni redovi, jelovnici davno iščezlih brodova za krstarenja – sve vrste predmeta koje su nekada služile stvarnoj i korisnoj svrsi, ali su sada odvojene od predmeta i ljudi na koje se odnose“ (Pullman, 2003, str. [iv]). Muzejske slikovnice često upravo od toga materijala izgrađuju intertekstualnost. Stoga su one čuvarice povijesne, nacionalne i umjetničke baštine (usp. Balić Šimrak, 2014, str. 83).

Uloga čitatelja

Intertekstualnost je uvjetovana čitateljevim razumijevanjem, tj. „čitatelj je onaj koji uspostavlja intertekstualne sveze. To znači da aluzija ima smisla jedino ako je čitatelju poznat hipotekst (tekst na koji se aludira)“ (Nikolajeva i Scott, 2001, str. 228). Katkada se postavlja pitanje sposobnosti dječjega čitatelja za uspostavljanje značenjskih sveza, a različite vrste interteksta mogu upućivati na usmjerenost neke slikovnice različitim adresatima, bilo odraslima ili djeci. Slikovnice upućene mješovitoj publici tekstovi su za ukriženu publiku odraslih i djece (engl. *crossover audience*), što je tipično za suvremenu slikovnicu (Beckett, 2012). Osim toga, sposobnost prepoznavanja hipoteksta ne mora se nužno povezati s dobi čitateljske publike. Nikolajeva drži da „odrasli čitatelji mogu jednako tako biti neupućeni u bogate slojeve vizualnih referencija, dok djeca mogu prepoznati sastavnice iz specifične kulture djetinjstva koje odraslim čitateljima mogu promaknuti. Kao i obično, radi se o kompetentnim nasuprot nekompetentnim čitateljima bez obzira na dob“ (2010, str. 39).

U ovome ćemo radu stoga razmotriti i načine na koje analizirane slikovnice osnažuju mlade čitatelje za razumijevanje intertekstualnih značenja koje im nude.

Metodologija i pregled analiziranih slikovnica

Genette razlikuje dva načelna načina naslanjanja novoga teksta na raniji tekst (hipotekst) po kakvoći i stupnju izobličavanja; imitaciju i transformaciju (1997[1982], str. 7). U primjeni toga teorijskoga okvira na dječju književnost, Wilkie-Stibbs (2004, str. 181) izdvaja tri glavne kategorije intertekstualnosti, a to su citati (neposredno navođenje), tekstovi imitacije (kao što su parodije, pastiši, parafraze, prijevodi itd.) i žanrovski tekstovi, što se odnosi na preuzimanje ili parafraziranje skupina kodova i književnih ili diskursnih konvencija.

Povodom trećega načina preuzimanja hipoteksta, valja napomenuti da je i svaka intermedijalnost, tj. pojava stapanja ili kombiniranja različitih medijalnih vrsta diskursa, po naravi intertekstualna, tj. da se pojam intermedijalnosti „može zamisliti u širem smislu kao medijalni ekvivalent intertekstualnosti, a pokriva bilo kakvu transgresiju granica između različitih medija. U užem smislu, odnosi se na sudjelovanje više nego jednoga medija u danome umjetničkome djelu“ (Kümmerling-Meibauer, 2014, str. 4). Budući da je slikovnica po sebi intermedijalni artefakt, i muzejska se slikovnica odlikuje temeljnom intermedijalnošću koja, u svjetlu citiranoga uvida, dodatno podvlači njezinu intertekstualnost.

U užem smislu, pojedinačne primjere smatrat ćemo žanrovskim intertekstom kada se u jednu vrstu diskursa, recimo pripovjednu, uvodi druga vrsta, recimo izlaganje karakteristično za neki žanr obavijesnoga (nepripovjednoga) teksta ovisno o njegovoj retoričkoj funkciji i obrnuto.

Nadalje, analizom ponuđenih informacija u pojedinim muzejskim slikovnicama otkrit ćemo strategije kojima se čitatelju olakšava otkrivanje hipoteksta i razumijevanje interteksta.

Primjere pronađene u muzejskim slikovnicama kategorizirat ćemo s obzirom na opisani teorijski model i tako utvrditi koji su načini intertekstualnosti prisutni u hrvatskim muzejskim slikovnicama.

Analizirane muzejske slikovnice – korpus istraživanja

Analizirano je ukupno osamnaest slikovnica, od kojih neke čine nakladničke nizove. U Tablici 1 navodimo naslove slikovnica, uputnicu na popis literature, dominantnu pripadnost slikovnice fikcionalnome ili faktografskome (nefikcionalnome) modusu te pripovjednome ili izlagačkome (nepripovjednome) tipu diskursa, kao i skraćeni naslov kojim ćemo se na pojedine slikovnice referirati u daljem tekstu.

Zastupljene su slikovnice koje promiču vrijednosti muzejskih postava (*O novčiću*, *Muzej*, *Slovarica* i *HMNU*), slikovnice koje nisu neposredno povezane uz postav muzeja, ali su ipak povezane s baštinom (*Čudovišta*, *O Zvanetu*, *O Gaju*, *O kaštelu*, *Priče iz muzeja* i niz *Bakine bilježnice*). Ovamo se može ubrojiti i slikovnica *Prakrapinci*, koja je s postavom Muzeja evolucije i nalazišta pračovjeka Hušnjakovo povezana tematski. *Slovarica* zastupa i popularno-znanstvene i edukativne slikovnice. *Karolina* je primjer slikovnice-igračke i biografske slikovnice, a *Pjetlić* slikovnice sastavljene od dječjih radova.

Iz Tablice 1. vidi se da većina knjižica po tipu diskursa pripada pripovjednim slikovnicama. Dominantno fikcionalne slikovnice su sve pripovjedne. Slikovnice u kojima preteže faktografski modus i u prvome je planu obavijesna funkcija katkada su pripovjedne, a katkada dominantno izlagačke. Većina ih također uklapa i fikcionalni modus.

Slikovnice HMNU izvan su tih kategorija. Umjetnine iz stalnoga postava muzeja poslužile su kao poticaj za poeziju i za dječje likovno stvaralaštvo. Stoga su te slikovnice od svih analiziranih najviše nalik proširenome katalogu, obogaćenome poezijom i dječjim radovima i u otklonu od dihotomije fikcionalnoga i faktografskoga. Također, pjesnički i likovni komentari muzejskih artefakata i sami su artefakti, nove kreativne cjeline koje se ne stavljaju u službu pripovijedanja ili izlaganja drugih sadržaja nego su same svoj sadržaj.

Slovarica je koncipirana kao ilustrirani abecedarij geoloških pojmova, a svaki je pojam popraćen i pojašnjen prikladnim stihovima. Ilustracije i stihovi u službi su posredovanja informacija o predmetima i pojavama kojima su pridruženi, a oba su diskursa izlagačka, dok je modus njihova odnosa prema zbilji faktografski. I u *Priči o novčiću*, usprkos naslovu, glavna je namjera posredovati informacije. Riječ je o nastanku slavonskoga banovca, hrvatskoga srebrnoga novčića iz 13. stoljeća i o mogućim lokacijama pakračke kovnice. Jedini je pripovjedni fragment rečenica „Bio jednom jedan stari novčić koji se zvao slavonski banovac“. U slikovnome se diskursu, doduše, pojavljuju likovi djece koja mašu čitatelju ili gledaju u njega te pripadaju fikcionalnome modusu, međutim njihova je prisutnost nedovoljna da bi promijenila dominantnu faktografsku intenciju slikovnoga diskursa.

Dvojezične hrvatsko-talijanske *Bakine bilježnice* donose istinite priče iz prošlosti, doživljaje štitenika staračkoga doma. Ove su knjižice poput *patchworka*: slijed se pripovijedanja često prekida neknjiževnim sadržajima: naputcima za crtež ili bojanje crteža starinskih predmeta, pitalicama i zagonetkama, matematičkim zadacima, receptima za tradicionalna jela i dr. Slikovnice izvlače iz zaborava istinite događaje i osobne doživljaje, dakle faktografske, a ne fikcionalne sadržaje kolektivnoga pamćenja novigradskoga kraja. Naglašena je edukativna svrha.

Slikovnica *Muzej* pregled je izložaka požeškoga Gradskoga muzeja. U slikovnom se diskursu pripovijeda kako su muzejski postav razgledala školska djeca s učiteljicom. Dijalozi i replike posjetitelja donose se u govornim oblačicima, a glavni je verbalni tekst izlagački; posreduje informacije o prikazanim izlošcima i o organizaciji Muzeja i njegovim odjelima i zbirkama. Stoga se diskursi po modusu razilaze; verbalni je dominantno faktografski, a slikovni dominantno fikcionalni.

Tablica 1.
Analizirane muzejske slikovnice

R. br.	Skraćeni naslov	Naslov	Bibl. pod.	Domin. modus	Domin. tip dis.
1.	<i>Čudovišta</i>	<i>Čudovišta u muzeju iliti 1. tvrđanski rad za Muzej protiv dosada nepoznatih čudovišta</i>	Marijanović, 2010	fikc.	prip.
2.	<i>Prakrapinci</i>	<i>Prakrapinci i prapišpilinci</i>	Kanižaj i dr., 2006	fikc.	prip.
3.	<i>O Zvanetu</i>	<i>Kratka pripovijest o Zvanetu Nedostojnom, gospodaru Palače Sinčić (jedna priča iz dva[ju] vremena)</i>	Mihanović i Modrinić, 2009	fikc.	prip.
4.	<i>O Gaju</i>	<i>Priča o Gaju Laberiju = The Story of Gaius Laberius</i>	Agačević i Perdić Lukačević, 2009	fikc.	prip.
5.	<i>Pjetlić</i>	<i>Pijetlić [sic!] Šarenčić</i>	Djeca..., 2013	fikc.	prip.
6.	<i>O kaštelu</i>	<i>Priča o kaštelu Vitturi u Kaštel Lukšiću</i>	Klarić i Perdić Lukačević, 2011	fakt. +fikc.	prip.
7.	<i>Karolina</i>	<i>Karolina: Igra u muzeju i muzej u igri</i>	Peculić, 2013	fakt. +fikc.	prip.
8.	<i>Priče iz muzeja</i>	<i>Priče iz muzeja</i>	Boko & Dragičević, 2010	fakt. +fikc.	prip.
9.	<i>Muzej</i>	<i>Muzej[,] što je to?</i>	Gjajić, 2010	fakt. +fikc.	prip.
10.	<i>Bakine bilježnice</i>	<i>Bakine bilježnice = I quaderni della nonna:</i> • <i>Pjetlić bake Argije</i> • <i>Trikovi iz prošlih vremena</i> • <i>Istina o Marcelli</i> • <i>Crvene cipelice</i>	Ziherl, 2008 Milićević, 2010 Milićević, 2012 Zlobec, 2014	fakt.	prip.
11.	<i>O novčiću</i>	<i>Priča o novčiću</i>	Hihlik, 2013	fakt.	izl.
12.	<i>Slovarica</i>	<i>Geološka slovarica</i>	Brezinščak i Borovac, 2013	fakt.	izl.
13.	<i>HMNU</i>	<i>Slikovnice Hrvatskoga muzeja naivne umjetnosti:</i> • <i>Vjedro na izvoru</i> • <i>Prstenovanje ptica</i> • <i>Slikopisanka mala</i>	Isaac, 2008 Isaac, 2010 Jelušić, 2011	-	-

Moduse kombinira i slikovnica *Priče iz muzeja*, u kojoj se izlaže povijest Splita. Zanimljive su crtice potaknute muzejskim izlošcima. Pretežno izlagački tekst uklapa pripovjedne epizode, anegdote i legende o stanovnicima i uglednicima iz povijesti grada. Slikovni diskurs uključuje lik dječaka koji se u različitim ulogama pojavljuje u prizorima iz prošlosti predstavljajući egzemplarnoga Spličanina. Pojedine epizode povezane su u cjelinu snagom jednoga lika, koji naznačuje pripovjednost fikcionalnim putovanjem kroz vrijeme, slično kao što u bezrječnoj slikovnici *Anno's Journey* (Anno, 1977/1978) isti putnik povezuje različita vremena i prostore.

Knjiga – igračka *Karolina*, uključuje kratku biografiju i kronologiju povijesnih događaja koji su doveli do hrabroga čina riječke gospođe, kada je uvjerala zapovjednika britanskoga brodoljca da odustane od napada na Rijeku. Slikovnica je poput mape (fascikla) iznutra oslikane vizurom riječke obale s početka 19. stoljeća, a sadrži razglednice na koje se lijepe faksimili sićušnih poštanskih maraka i plastificiranu magnetnu figuricu Karoline Riječke koja se može „odjenuti“ komadima magnetne odjeće.

Usprkos evidentnoj autorskoj pripovjednoj intenciji, *O kaštelu* također sadrži primarno obavijesni, izlagački tekst o nastanku i povijesti stare utvrde, uklapajući legendu o Miljenku i Dobrili, koja djelu pridaje i pripovjedni karakter, ali i dimenziju fikcionalnosti. Likovi dvoje zaljubljeni-

ka prikazani su u dječjoj dobi, a na kraju se kao djeca pojavljuju i u prostorima današnjega Muzeja, Dobrilina nekadašnjega doma. Prostor je poveznica događaja koje dijeli punih pet stoljeća.

Za razliku od prethodno opisanih slikovnica, *Pjetlić* je pripovijed potaknuta muzejskim izložcima, skulpturama (*Rožice moja* Vjekoslava Voje Radoičića, *Violinistica* Slavka Kopača, *Franjo u kaficu* Zvonimira Lončarića, *Mornar* Vaska Lipovca i *Kokot* Ljubomira Strahova). Predškolska su djeca potaknuta zadanim likovima isprela i oslikala priču o izgubljenome pjetliću pa je slikovnica u cjelini djelo dječje mašte i kreativnosti.

O Gaju, dvojezična hrvatsko-engleska slikovnica s fragmentima na latinskome, potaknuta nadgrobni spomenikom na kojemu rimski dječak u rukama drži loptu, pripovijeda o prijateljstvu dvojice dječaka. Mlađi podlegne teškoj bolesti, a prijatelj mu, shrvan tugom, podiže nadgrobni spomenik. Pripovijed poručuje da su se djeca različitih vjera i plemenske pripadnosti i u davnoj prošlosti mogla uzdići iznad svake mržnje, podozrivosti i osvetoljubivosti kakva nastane među porobljenima i porobljivačima.

Preostale su tri slikovnice iznimne svaka na svoj način. Knjižica *O Zvanetu* već podnaslovom otkriva da se radi o priči iz dvaju različitih vremena. U njoj komuniciraju povijesni lik Zvaneta Sinčića i izmišljeni lik dječaka Marka. Vremenske su kopče prošlosti i sadašnjosti palača, u kojoj se likovi susreću, i pohlepa, zajednička karakterna osobina obojice likova. Iz Zvanetove priče naučit će Marko o uzaludnosti zgrtanja i o potrebi dijeljenja s drugima. U slikovnici se isprepliću pripovjedni i faktografski segmenti te je stoga bogato intertekstualna.

Slikovnica *Prakrapinci* duhovitim kajkavskim stihovima i zabavnim ilustracijama posreduje priču o krapinskome pračovjeku opletenu oko događaja slučajnoga otkrića vatre. To je slikovnica u užem smislu riječi, a njezina se intertekstualnost realizira na razini teme.

Slikovnica *Čudovišta* prošlost rabi u smislu „oruđa“ za borbe u sadašnjici. Muzejska ustanova postaje (ne)osvojiva tvrđava čiji eksponati služe za sveopću tučnjavu. Kako je stil izrazito humorističan (tekst) i groteskan (slike), čitatelj ovakvu namjenu eksponata ne može shvatiti ozbiljno. Time se na posredan način otkriva kakva se blaga mogu naći iza vrata gradskog muzeja. Čudovišta su istodobno i mitska bića i ljudi koji u očima onih sasvim zaokupljenih svakodnevnicom obično izgledaju kao čudaci, a to su znalci, učenjaci, umjetnici, entuzijasti, studenti, kustosi, muzealci. Ova je slikovnica vjerojatno najigrivija muzejska publikacija na hrvatskome tlu. Marijanović se poigrao i riječju „dosada“ u podnaslovu. Prema sintaktički uvjetovanome očekivanju na tome bi mjestu trebalo stajati „do sada“, ali imenica ipak funkcionira i upućuje na pogrešno, ali rasprostranjeno mišljenje da u muzejima vlada dosada i da su muzejski sadržaji dosadni, kao i ljudi koji se njima bave. Na stražnjim koricama autor se obraća mladim čitateljima koji su hrabri, neumorni, i pozvani mijenjati naslijeđeni svijet u kojemu se podjednako uništavaju i prirodna i kulturna baština. Na tapeti je i ekologija i mitologija. Zgrada je muzeja obavijena čarobnim nitima, prikazana na zalistu u noćnoj mrklini, okružena očima koje zasigurno nisu ljudske. Muzej je utočište bićima kojima su ljudi uništili staništa, kao i ljudima kojima je oduzet mir potreban za razmišljanje i stjecanje znanja. Stoga je sveto mjesto i jednima i drugima. U tome je njegova vrijednost.

Intertekstualne sastavnice analiziranih muzejskih slikovnica

U analiziranim slikovnicama zastupljene su sve tri vrste interteksta. U nastavku ćemo izložiti primjere citata, tekstova imitacije i žanrovskih tekstova u pojedinim slikovnicama.

Citati

U slikovnome se diskursu suvremene slikovnice često pojavljuju prikazi ili fotografije predmeta ili umjetnina koji korespondiraju sa zbiljom kao hipotekstom i pozivaju na dijalog s kulturom iz koje dolaze, prekoračujući tako imaginarnu granicu između zbilje i fikcije, tj. uspostavljajući metafikciju (usp. Narančić Kovač, 2010). Takva je praksa podjednako karakteristična i za hrvatsku i za svjetsku muzejsku slikovnicu (npr. Scieszka i Smith, 2005). Stoga ne čudi da prikaze i fotografije muzejskih izložaka i stvarnih predmeta nalazimo u gotovo svim analiziranim slikovnicama (Tablica 2).

Tablica 2.

Pregled prikaza i fotografija stvarnih predmeta i grbova u analiziranim slikovnicama

R. br.	Skraćeni naslov	Primjeri vizualnih citata
1.	Čudovišta	Maske baranjskih Buša
2.	Prakrapinci	
3.	<i>O Zvanetu</i>	Parenza – Bakrorez panorame Poreča; grb obitelji Sinčić
4.	<i>O Gaju</i>	Nadgrobnni spomenici (dječak, obitelj)
5.	<i>Pjetlić</i>	Fotografija skulptura koje su potaknule nastanak priče
6.	O kaštelu	Hladno i vatreno oružje, top, škrinja, svijećnjak, zidni sat, slike na zidu
7.	<i>Karolina</i>	<i>Utvrdna na Žabici</i> , akvarel Franza Jaschke (1809.)
8.	<i>Priče iz muzeja</i>	Mensa (kameni tanjur), filmski projektor, Marulićev grb
9.	<i>Muzej</i>	Prikaz bakroreza <i>Požeška tvrđa u XIII. vijeku</i> , Rudinske glave, prikazi uporabnih predmeta (npr. torbica Milke Trnine) i tradicijskih predmeta iz afričke zbirke Dragutina Lermana, fotografija tkalačkoga stana, portreti i fotografije uglednih i običnih ljudi, reprodukcija umjetničkih slika, npr. <i>Autoportreta</i> (1906.) i detalja <i>Autoportreta sa psom</i> (1910.) Miroslava Kraljevića, fotografije djece u skloništu i jedinice Hrvatske vojske te crteži fotografija hrvatskih branitelja, grb grada Požege
10.	<i>Bakine bilježnice</i>	Fotografija kukičanoga tabletića (<i>Istina o Marceli</i>); stare fotografije, fotografija noćne posude i uzorka veza za ručni rad (<i>Crvene cipelice</i>); fotografije starinskoga umivaonika, lavana i vrča za vodu (<i>Trikovi iz prošlih vremena</i>) te starih štednjaka (<i>Pjetlić bake Argije</i>)
11.	<i>O novčiću</i>	novčić – slavonski banovac i kalup, Bakrorez <i>Stari grad u Pakracu 1879. god.</i> , fotografija makete Staroga grada i Povelje kralja Bele IV iz 1256. godine; stilizirani grb Slavonije (bez zvijezde) i grb nad ulazom u Spahijski podrum
12.	<i>Slovarica</i>	Likovni prikazi amonita, jantara, dragoga kamenja, fotografije minerala
13.	HMNU	Reprodukcije slika, fotografije skulptura i dječjih radova

Uočavamo da se neke vrste vizualnih citata ponavljaju. Takav je stalni motiv heraldika. U analiziranim slikovnicama prikazano je čak pet grbova, a ako se tome doda i grb sastavljen od grbova obitelji Vitturi i Celio-Cega (*O kaštelu*), prosječno svaka druga muzejska slikovnica citira (ili imitira) neki grb. Tu pojavu pojašnjavamo potrebom da se tekst muzejskih slikovnica poveže s povijesnim kontekstom, a grbovi kao simboli prošle moći i časti nose upravo takvu poruku.

Vizualnim citatima držimo i panoramske poglede i vizure gradova, npr. Dioklecijanove palače, kao i prikazane detalje stvarnih građevina poput drvenih vratnica splitske katedrale (*Priče iz muzeja*), a naročito fotografije, npr. kule Staroga grada i ulaza u Spahijski podrum u Pakracu (*O novčiću*). Tomu se mogu pridružiti i prikazi samih muzejskih zdanja (*Slovarica*, *O kaštelu*, *Muzej*, *O Zvanetu*, **Čudovišta**) te njihovi tlocrti (*O Zvanetu*, **Čudovišta**).

Citati u verbalnome diskursu dolaze iz različitih ranijih tekstova: natpis s nadgrobnoga kamena posvećenoga Gaju Laberiju Valesu, rimskome dječaku s loptom u ruci (*O Gaju*), fragment iz Splitskoga statuta iz 1395., stihovi u pohvalu Splitu iz poeme Luke Botića *Bijedna Mara* i iz Hektorovićeve *Ribanja i ribarskoga prigovaranja*, dio pjesme Momčila Popadića **Šaka suza, vrića smija, ča je život vengo fantazija**, posvećene Roku i Cicibeli, legendarnome ljubavnome paru splitskih beskućnika (*Priče iz muzeja*). U slikovnici **Čudovišta** na jednome transparentu nalazimo dva spojena citata u ironičnome kontrapunktu: „Povijest je učiteljica života: nigdar ni bilo“, tj. spoj mudre sentencije i poznatoga fragmenta iz Krležinih *Balada Petrice Kerempuha* koji prenosi strpljivu rezigniranu „filozofiju“ zagorskoga seljaka pritisnutoga poviješću. Na susjednome transparentu upućuje se na Noć muzeja, popularnu i dobro posjećenu manifestaciju otvorenih vrata svih muzejskih ustanova u Hrvatskoj, uz neizbježni ironijski žalac: „Hoćemo svaki dan noć muzeja“.

Verbalni citati uključuju i referencije na stvarna mjesta i pojave. Spominjanje Kopike, osječkoga kupališta na Dravi, prati eksplanatorna fusnota. Vješto upletena referencija na arheo-

loška nalazišta ujedno razotkriva površnost, pa i posvemašnju neinformiranost sugovornika: „Drugi se lik sjeti da pod granitnom kockom trga počiva rimski grad Mursa, pa teren nije najzgodniji za kopanje. Treći se lik sjeti da je Mursa malo dalje, a da je pod njima turski grad. Četvrti reče da mi nikada nismo imali Turke, a peti izjavi da su Turci imali nas“. Referencija na osječke nobelovce javlja se pri predstavljanju glavnoga lika, dječaka Ive Kedera: „Pravo ime njegovo saznat ćemo kad ga kandidiraju za Nobelovu nagradu. A što ste sad blenuli? – Pa ‘Nobela’ su već dva Osječanina zaradila – i Prelog i Ružička, a tko ih je prije znao?“. Tako se identitet protagonista priče poopćuje, on je potencijalno bilo koji mladi Osječanin kojega zanima, sažeto rečeno, ono što se nalazi u Muzeju (**Čudovišta**).

Na podjednako spretan način uklapa Marijanović referencije na muzejske eksponate i odjele u opisu „bitke“ kojom je počeo „1. tvrđanski rat za Muzej protiv donedavno nepoznatih čudovišta“: „Smotanom neprijatelju dugo je trebalo da shvati kako se i metalnom japanskom vazom, slatkim brončanim Apolončićem, bogato rezbarenom nogom renesansnoga stola, Napoleonomivim pozlaćenim stolcem, vrlo tvrdo ukoričenom Vergilijevom Eneidom, prastarom urom, pa čak i tamburom slavnoga Paje Kolarića, može nekoga sasvim lijepo i atraktivno dernuti po tintari. [...] Tako samo Marku Ašovu koji se tvrdoglavo probijao s odjela na odjel, slomiše o glavu mamutovu kost na Prirodoslovnom odjelu, brojne kamene skulpture na Arheološkom, nekakva koplja sa zastavama na Povijesnom, jedan plug (srećom drveni) na Etnografskom, prastaru singericu na Tehničkom odjelu, te ga pokušaše bezuspješno spljoštiti između jednoga divovskog, pljesnivog atlasa iz Knjižnice i golemoga uveza starih novina iz Hemeroteke. Kad im ni to nije uspjelo, skrhaše o njega nešto porculana i bidermajerskih ormara na Odjelu umjetničkog obrta [...] Golemo blago numizmatičkog odjela lansirano je rukama čudovišta – k’o rukama najciviliziranijih navijača!“

U slikovnici *O Zvanetu* nailazimo na višemodalne citate, tj. na crtež knjiga na policama s unutarlikovnim tekstom na hrbatima. Takva vizualno-verbalna intertekstualnost također je **često zastupljena u suvremenim slikovnicama. I primjeri natpisa na plakatima u prethodnoj** slikovnici primjeri su unutarlikovnoga teksta, ali se tamo ne citiraju cjeloviti predmeti (transparenti). Kada je riječ o prikazanim knjigama, vizualna i verbalna komponenta su neodvojive pa je i intertekst višemodalan. Knjige su prikazane u gornjem lijevom kutu dvostraničja na kojemu dominira drugi prizor te nisu odmah uočljive. Neki su natpisi nečitljivi, a neki vidljivi tek djelomično, zbog reza stranice: „M. T. Ciceronis: Ora[tor?]“, „La sinagoga degli [?]“, „C. Crispi salusti: De [?]“, „Robert [?]“, „Petrus Foller [?]“, „M. Gio. Della [?]“, „L’Instrume[nt?] della Filosofia“, „Paulus[?]“, „Pred[?]“, „Definitiones [?]“, „Liber sext[us]“, „Procopisu[?]“. Kada nije moguće točno rekonstruirati hipotekst, barem ne bez uvida u stvarni fond Muzeja, navedeni naslovi potiču na istraživanje. Jasniji su, iako katkada jedino uz pomoć povećala, sljedeći natpisi na hrbatima prikazanih knjiga: „Poemata omnia, Q. Horatius Flaccius“, „Carminus, Q. Horatius Flaccius“, „Per Ioannem Patauinum“, „Giovanni Boccaccio: La geneologia de gli dei“, „Pietro Mesia: Selva di Varia Lettione“ (treba Messia), „G. Plinius Secundus: Naturalis historiae“, „Decretum Gratiani“ – dva sveska, „Johannes Christosmus: Divi Pauli Epistola[s]“ – dva sveska, (treba Chrysostomus), „Pandectarum seu digestum vetus iur[is]“ (usp: *Digestum vetus, seu Pandectarum iuris* iz 1584. Sveuč. knj. Rijeka, 2007, str. 36) „Volumen legum, Tre libri codicis D. Iust[iniani?]“ (odnosi se na *Volumen Legum Paruum quod vocant in quo haec insunt Tres posteriores libri Codicis D. Iustiniani* iz 1583., Sveuč. knj. Rijeka, 2007, str. 35-36) te „B. Montanus, Summa cura collectae“.

Tomu se mogu se dodati i recepti za kroštule (*O Zvanetu*) i za uskršnju pogaču, „pincu“ bake Brune (*Bakine bilježnice – Trikovi*).

Tekstovi imitacije

Primjeri su tekstova imitacije u slikovnome diskursu analiziranih slikovnica **česti**. To su, primjerice, stilizirani plan mjesta na podu muzejske knjižnice koji upućuje na položaj palače Sinčić u Poreču i stilizirani zemljovid koji prikazuje Zvanetova imanja (*O Zvanetu*).

U analiziranim slikovnicama najčešće su referencije na predmete svakodnevne uporabe, koji se ne mogu smatrati citatima jer nisu prikazi konkretnih predmeta, koje bi se u nekom dru-

gom tekstu – ili u (povijesnog) zbilji mogli pronaći. Ovdje se vizualnim intertekstom aludira na povijesne predmete koji upućuju na neko prošlo razdoblje. Svrha je prenijeti informaciju o kulturnim činjenicama kroz povijest te za čitatelja oživjeti i predočiti iščezli svijet. Priča smještena u kontekst konkretnih povijesnih i kulturnih značenja dobiva na uvjerljivosti, a muzejska slikovnica postiže svrhu posredovanja znanja o baštini.

Mnogi se stari predmeti prikazuju u slikovnome diskursu, npr. ogledala, namještaj, škrinje, posuđe, ogrlice i dragulji, ćupovi, svijećnjaci. Pero i tintarnica pokazuju se u prizoru u kojemu Marina ispisiuje svoju oporuku, odjevena u urešenu odjeću i s izvezenom kapicom na glavi (*O Zvanetu*), slični su vizualni prikazi stare odjeće, topa, bačava i kablića, opletene boce, zidnoga sata, kuhinjskoga posuđa, a među povijesnim predmetima posebno mjesto imaju igračke, lutka i kolut koji dječak tjera štapom (*O kaštelu*). Igračke su iz rimskoga doba mlin (igra na ploči), lutka, konjic na štapu, drveni mač i lopta (*O Gaju*). Uz njih nalazimo i predmete druge namjene, npr. opremu rimskih vojnika, različite posude, baklje, odore. Nadalje, i prizori iz života plemena Delmata i rimske pogranične vojske iz 1. st. na području rijeke Cetine i današnjih mjesta Trilj i Gardun mogu se promatrati kao intertekst. U slikovnici *Karolina* nalazimo odjeću i sitne predmete, kao što su lepeza, lornjon i kopča za kosu, a *Karolina* i sama postaje igračka, pa se ne može zaniijekati ironijski komentar u odnosu na povijesnu osobu.

Imitacijom možemo smatrati i prikaze starih prostora i procesa, kao što su graditeljstvo i klesarstvo (*O Gaju*, *O Kaštelu*) te prikaz kovnice novca (*O novčiću*). Valja pridodati i referenciju na autentične nastambe krapinskoga pračovjeka, na stvarno nalazište, jer se baš pred takvu pećinu smješta radnja u *Prakrapincima*.

U jezičnom se diskursu spominjanjem božice Thane i Crnoga nebeskoga zmaja upućuje na vjerovanja plemena Delmata (*O Gaju*). U *Slovarici* stihovima „Hrašćina je zato / mjesto vrlo slavno: / tresnuo je tamo / jedan već odavno“ aludira se na pad meteorita 26. svibnja 1751.

„Mačka je crna prešla preko grma“ aludira na pučko vjerovanje o nesreći ako crna mačka komu prijeđe put, a usputno spominjanje juhe od bundeve u odlomku kojim se iznosi dio Zanebove karakterizacije (*O Zvanetu*), mogla bi biti aluzija na popularnu slikovnicu (Cooper, 2003).

Parodiju refrena popularne pjesme *Mala djevojčica* iz 1960., Mire Dupelj, *alias* Alke Ruben („Tata, kupi mi auto“) nalazimo u obliku prikazanoga grafita: „Tata, kupi mi vilu, gliser i aftomobil, / Neću ni bracu, ni seku – pa nisam ja pedofil! [Prekriženo i završetak stiha dopisan drugim rukopisom:] *Ja hoću postat debil!!! / Tata, kupi diplomu, maleni doktorat, / Kupi mi neradno mjesto i debeli zlatni sat!*“ (Čudovišta). Ironična oštrica usmjerena je, naravno prema „zlatnoj mladeži“. Komentar o debilu ujedno je i jasna interpretacija parodije. U istoj se slikovnici aludira na popularnost televizijskih sapunica spomenom (nepostojeće) serije „Ljubav u šašu“, uz ispravak „Šašava ljubav“, a rečenicom „Potom brzo zamandali vrata“ na stih iz tugaljive bosanske pjesme. Tomu treba dodati i opasku iz usta bake koja jedina vjeruje u svijetlu budućnost svojega unuka: „postat će mi Cvajštajn“, tj. drugi Einstein (Čudovišta).

Na razini slikovnice u cjelini, tj. i u jezičnom i u slikovnom diskursu nalazimo umetnute tekstove imitacije kojima se prepričavaju anegdote, npr. o neobičnome ljubavnome trokutu mladoga Marka Marulića, o utrci Ante Ružića Bače s vlakom, o dugome jeziku Splicićanke Đovanine, o Dioklecijanovoj ljubavi prema zavičaju (*Priče iz muzeja*), o Eufemijinoj tužbi protiv oca zbog uskraćivanja miraza i o vjenčanju Zvanetove nećakinje Marie sa Zanettom Raguzzijem (*O Zvanetu*), a nalazimo i cjelovite priče i legende, primjerice o Dioklecijanu i Priski, o Roku i Cicibeli, o Adelu i Mari (*Priče iz muzeja*) te o Miljenku i Dobrili (*O kaštelu*); može se navesti i cijela slikovnica *O Gaju*.

Žanrovski tekstovi

Slikovnice *Karolina* i *Vjedro na izvoru* (HMNU), svojim su oblikom žanrovski intertekstovi. Prva je u obliku mape-igračke, a druga vanjskim izgledom imitira pismo, s imenom pjesnika Saliha Isaaca kao adresata, naslovom kao adresom, s markom, naljepnicom za preporučenu pošiljku s ISBN brojem i s „poštanskim“ žigom Hrvatskoga muzeja naivne umjetnosti.

Na vizualno-verbalnoj razini eksploatirane su forme uličnih grafita i transparenata (*Čudovišta*), kao i tehnički crtež (tlocrt, nacrt) (*O Zvanetu, Čudovišta*).

O Zvanetu uklapa više žanrovskih tekstova u verbalnome diskursu. Imitacija suhoga oba-vijesnoga teksta oživljena je **šalom** koja nastaje zbog nepodudaranja stila i sadržaja: “A takav događaj ipak valja smatrati neobičnim, i to ne samo kod nas, već i na Ovčjim otocima, koji od svih europskih zemalja imaju najveći postotak neobičnih događaja po glavi stanovnika.” Nadalje, uspješno su umetnute forme ankete ili upitnika i definicije: „Što je sedmogodišnji dječak u to doba dana radio sam na ulici? Odgovor broj 1: *Tražio je mjesto na koje bi mogao sakriti igračke.* / Pitanje broj 2: *Sakriti ih od koga?* / Odgovor broj 2: *Od druge djece.* [...] Pitanje broj 4: Što je to pohlepa? / Odgovor broj 4: *Pretjerano izražena sklonost da se zadovolji želja za materijalnim dobrima [...]*“ (kurziv u izvorniku). Nadalje, nailazimo i na odlomak koji odgovara stilu tradicionalnoga pustolovnoga ili povijesnoga romana, izazivajući u čitatelju napetost i iščekivanje, gotovo kao da je ga je napisala Marija Jurić Zagorka: „Zato je njegovo sitno tijelo, pogrbljeno pod tere-tom teške vreće koju je nosilo na leđima, žurno hitalo porečkim ulicama, točno 9 minuta prije 20 sati izbivši pred Palaču Sinčić“.

U umetnuti suhi opis Palače umeće se još jedna šala slična već opisanoj, kada se u tekstu umjesto očekivanoga Statističkoga zavoda, nailazi na onaj koji evidentira romantike „kakvih je, procjenjuje se, u Poreču 17. stoljeća bilo više nego danas, barem kako nam pokazuju statistike koje pomno prikuplja i čuva Romantični zavod Republike Hrvatske, a koje dokazuju da broj ro-mantika u nekoj državi ne raste proporcionalno s brojem stanovnika.“

Još jedna vrsta žanrovskoga teksta zaslužuje posebnu pozornost; to je rječnik pojmova, koji se javlja u više slikovnica. U nekima je ilustriran (*O Gaju, O kaštelu, Priče iz muzeja*), dok drug-dje nema ilustracija (*O novčiću*). Uz to, neke su slikovnice već i same poput rječnika (*Slovarica*), u drugima se pojmovi uvode u glavni tekst, npr. kustos, knjiga dojmova, vrste muzeja, muzejski odjeli (*Muzej*) ili se vizualno ističu u glavnome tekstu i kontekstualno pojašnjavaju, bilo riječima ili slikama npr. kubura, kremenjača, uljanica (*O kaštelu*).

Uvrštavanje tekstova različitih žanrovskih konvencija odaje diskursnu raznolikost i dina-mičnost, dok s druge strane upućuje na dokumentarističku namjenu muzejskih slikovnica.

Uloga čitatelja

Spomenuli smo već da se intertekstualnost realizira kroz čitateljsko razumijevanje. Stoga valja postaviti pitanje kako muzejske slikovnice komuniciraju s čitateljima, tj. koje im strategije nude za prepoznavanje interteksta i pronalaženje hipoteksta.

Jedan dio slikovnica uključuje čitatelja u dekodiranje značenja naglašenom interaktivno-šću. U *Bakinih bilježnicama* zazivi čitatelju sadržani su u strukturi slikovnica koje stalno pozivaju na sudjelovanje, uključujući i kontakt djece sa starijim osobama koje su ispričale svoje doživljaje (posljednji je list razglednica koju treba izrezati i poslati). Dalje, čitatelj odlučuje hoće li kontinui-rano čitati priču i preskakati druge sadržaje ili zastati na kojemu od njih. Mogućnost izbora temeljna je kvaliteta interaktivnih slikovnica. Konačno, uvrštavanjem isključivo dječjih crteža, dje-tetu se čitatelju sugerira da su oni jednako vrijedni kao i verbalizirane priče starijih osoba. *Pjetlić* i slikovnice HMNU na sličan način poklanjaju potpuno povjerenje dječjoj kreativnosti te stoga u djeci mogu očekivati predane čitatelje. Intertekstualne sastavnice stavljaju se u kontekst dječ-jih uradaka i interaktivnoga čitanja pa se lakše mogu iznaći tumačenja koja vode k prepoznavanju interteksta, razumijevanju hipoteksta i uspostavljanju značenja u njihovu suodnosu. Ključ je razu-mijevanja u samim slikovnicama.

U *Slovarici* i u *Prakrapincima* intertekst gotovo izostaje. Stoga obje slikovnice traže od čitatelja tek prepoznavanje poveznica s odgovarajućim muzejom, u kojemu se sadržaji iz slikovni-ce mogu dodatno proširiti i produbiti. Da bi se to olakšalo, prva slikovnica neposredno poziva na posjet muzeju, slikom i riječju, a druga prikazuje prizor nalazišta. *O novčiću* također poziva čitatelja u muzej, riječju i slikom. Ključ je u muzeju.

U *Priči o Gaju*, dječjega se čitatelja zaziva prikazima igara i igračkaka iz staroga doba ne bi li ih usporedili sa suvremenim igračkama. Tajanstveni nadgrobni spomenik, ugrađen u fasadu poznate zgrade, potaknut će čitatelja na to da ga potraži. Kao dio materijalne baštine i povijesti, spomenik spaja suvremeno dijete s onim koje je u davnim dubinama vremena živjelo na istim prostorima, spona je koja davninu čini manje stranom i dalekom.

Karolina se snažno oslanja na interaktivnost i čitateljski angažman. U njoj se posve malo „govori“, a puno više ostavlja djetetu, koje zamišlja, nadograđuje, mašta i uz pomoć figurice i mape-igračke uprizoruje različite scene. Evociranje prošlosti postiže se opipljivim rekvizitima, a igra i kombinatorika pokretači su, ali i nastavljači priče, jer se s različitom odjećom *Karolina* pomiče i u vremenu. Tu je ključ u čitatelju.

U *Priči o kaštelu* posebno dolazi do izražaja komunikacija slikovnoga i verbalnoga sloja koji se uzajamno se upotpunjuju i pojašnjavaju. Sadrži i eksplicitan poziv u muzej, gdje se naznačene teme i priče iz prošlosti mogu dodatno kontekstualizirati. Ponešto za sebe mogu naći i dijete i odrasli čitatelj te je ova slikovnica, kao i sljedeće dvije, upućena ukriženoj publici djece i odraslih.

Već je rečeno da slikovnica *O Zvanetu* nije posve koherentna; naraciju prekidaju demografski podaci, povijesna pojašnjenja, graditeljske pojedinosti. Time se postiže dvojak učinak. Parcelizacijom priče naglašava se mogućnost nelinearnoga čitanja, što stavlja knjigu u red najsuremenijih djela za mlade koja idu usporedo s digitalnim tehnologijama. Duhovitost teksta korespondira pak s čitateljem starije dobi (Romantični zavod koji prati rast broja romantika dosjetka je ironijskoga koda), ali to knjižicu ipak ne čini nepristupačnom dječjem čitatelju.

U slikovnici *Čudovišta* poveznice su prema djetetu fantastična, zastrašujuća bića, otvoren i eksplicitan poziv na istraživanje jer su djeca i mladi tome dorasli, karta tajnih prolaza i posvećenih odaja, prikazi grafita koji impliciraju interaktivnost. Knjiga je namijenjena onima koji vole čitati, ali to ne moraju nužno biti djeca. Zaziv čitatelju odvija se i uz pomoć transparenta, prepunih duhovitih dosjetki koje odrasli lako mogu povezati sa suvremenom zbiljom.

Završne napomene

Hipotekst uočenih vizualnih citata i tekstova imitacije u analiziranim slikovnicama najčešće je sama zbilja. Primjeri interteksta, tj. prikazani artefakti, predmeti, građevine i nastambe izvorno se mogu naći na ulicama stvarnih suvremenih gradova ili u muzejima, kao eksponati. Cilj je smještanja radnje pripovjednih muzejskih slikovnica u stvarne prostore potvrda autentičnosti i povijesne istinitosti, a time i postizanje uvjerljivosti ispričovijedanih događaja. Intertekst obogaćuje značenja i čitatelju približava povijesne događaje te tako priprema odgovarajući kontekst za dodatne informacije.

Pristupačnost informacija u muzejima uz koje su pojedine muzejske slikovnice vezane olakšava čitateljima razumijevanje interteksta i pronalaženje hipoteksta. Ipak, neke muzejske slikovnice (*O Zvanetu*, *Čudovišta*) iskoračuju iz okvira koje muzejskoj slikovnici postavlja edukacijska svrha te uključuju i složenije intertekstove koji proširuju muzejski kontekst. Takve slikovnice posreduju značenja koja su katkada teže dostupna, ali zato rješenja zagonetki i prepoznavanje interteksta donose posebno zadovoljstvo.

Zbog povijesne tematike muzejske su slikovnice sklone povezivanju vremenski udaljenih razdoblja, pa tako nailazimo na fantastične elemente, koji mogu pobuditi dodatno zanimanje mlađih čitatelja. U *Pričama iz muzeja* susrećemo neimenovana putnika kroz vrijeme, u *Priči o kaštelu* Miljenko i Dobrića pojavljuju se i u sadašnjem vremenu, *Čudovišta* obiluju fantastičnim likovima, prošlost i sadašnjost neposredno komuniciraju u slikovnici *O Zvanetu*, a rekonstruirani prošli svjetovi *Prakrapinaca* i *Priče o Gaju* bliži su svjetovima fantastične proze nego našoj svakodnevnici.

Kombinacija fantastičnih sastavnica s povijesno-realističnima upućuje na prekoračenje granice fikcije i zbilje. Stoga se u većini analiziranih slikovnica javlja metafikcija (Waugh, 1984). Dodatni je razlog metafikcionalnosti naglašena interaktivnost koja podrazumijeva neposrednu čitateljevu intervenciju kojom ulazi u djelo (HMNU, *Karolina*). Konačno, intertekstualnost upuću-

je na povezanost fikcionalne cjeline s nefikcionalnim izvorom ili s drugom fikcionalnom cjelinom pa je i stoga već sama po sebi jedno od metafikcijskih sredstava (Pantaleo, 2004, str. 230).

Muzejska slikovnica omogućuje uspostavljanje čitateljeve komunikacije s povijesnom zbiljom upravo i ponajviše putem intertekstualnosti. U muzejskim se slikovnicama često preklapaju povijesni slojevi kombinacijom spomeničkih artefakata i mašte, a često se u istoj slikovnici raznorodne sastavnice slažu u hibridnu i interaktivnu cjelinu. Muzejska slikovnica katkada postaje dječja igračka, a katkada intelektualno interaktivna i slojevita intertekstualna igra u mediju jezika, kulture i povijesti. Stoga muzejske slikovnice i odraslim i dječjim čitateljima otvaraju prostor susreta s različitim vremenima i kulturama.

Literatura

- Agačević, I. i Perdić Lukačević, Z. (2009). *Priča o Gaju Laberiju = The Story of Gaius Laberius*. Trilj: Muzej triljskog kraja.
- Allen, G. (2011). *Intertextuality*. 2. izd. London i New York: Routledge.
- Anno, M. (1977/1978). *Anno's Journey*. New York: Collins.
- Balić Šimrak, A. (2014). Slikovnica – složena igra. U D. Zalar, A. Balić Šimrak i S. Rupčić, *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice* (str. 70-83). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Beckett, S. (2012). *Crossover Picturebooks: A Genre for All Ages*. New York: Routledge.
- Boko, J. i Dragičević, E. (2010). *Priče iz muzeja*. Split: Muzej grada Splita.
- Brezinščak, R. i Borovac, I. (2013). *Geološka slovarica*. Zagreb: Hrvatski prirodoslovni muzej.
- Cooper, H. (2003). *Juha od bundeve*. Prev. S. Lovrenčić. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Djeca DV „Seka i braco“. (2013). *Pijetlić [sic!] Šarenčić*. Slavonski Brod: Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda.
- Genette, G. (1997[1982]). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. Lincoln i London: University of Nebraska Press.
- Gjajić, M. (2010). *Muzej[,] što je to?*. Požega: Gradski muzej Požega.
- Hihlik, J. (2013). *Priča o novčiću*. Pakrac: Muzej grada Pakraca.
- Isaac, S. (2008). *Vjedro na izvoru*. Zagreb: Hrvatski muzej naivne umjetnosti.
- Isaac, S. (2010). *Prstenovanje ptica: dopjevci i prepjevci slika i kipića*. Zagreb: Hrvatski muzej naivne umjetnosti.
- Jelušić, B. (2011) *Slikopisanka mala*. Zagreb: Hrvatski muzej naivne umjetnosti.
- Kanižaj, P., Barun, N. i Šoštarko, K. (2006). *Prakrapinci i prapišpilinci*. Krapina: Art studio.
- Klarić, M. i Perdić Lukačević, Z. (2011) *Priča o kaštelu Vitturi u Kaštel Lukšiću*. Kaštela: Muzej grada Kaštela.
- Kümmerling-Meibauer, B. (2014). Introduction: Picturebooks between Representation and Narration. U B. Kümmerling-Meibauer (Ur.), *Picturebooks, Representation and Narration* (str. 1-14). New York: Routledge.
- Marijanović, S. (2010). Čudovišta u muzeju iliti 1. *tvrdanski rad za Muzej protiv dosada nepoznatih čudovišta*. Osijek: Muzej Slavonije.
- Mihanović, D. i Modrinić, S. (2009) *Kratka pripovijest o Zvanetu Nedostojnom, gospodaru Palače Sinčić (jedna priča iz dva[ju] vremena)*. Poreč: Zavičajni muzej Poreštine.
- Milićević Mijošek, K. (Ur.). (2010). I trucchi dei tempi passati = *Trikovi iz prošlih vremena*. Novigrad = Cittanova: Muzej = Museo Lapidarium.
- Milićević Mijošek, K. (Ur.). (2012) *Istina o Marcelli = La verità di Marcella*. Novigrad = Cittanova: Muzej = Museo Lapidarium.
- Narančić Kovač, S. (2010). Simms Taback Meets Joseph Kohn – Metafictive Dialogues within a Picturebook. *The Journal of Children's Literature Studies* 7(2): 38-60.
- Narančić Kovač, S. (2011). *Jedna priča i dva pripovjedača: pripovjedne perspektive u dvojnomoj diskursu suvremene slikovnice. (Doktorska disertacija)*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

- Nikolajeva, M. (2010). Interpretative Codes and Implied Readers of Children's Picturebooks. U T. Colomer, B. Kümmerling-Meibauer i C. Silva-Díaz (Ur.), *New Directions in Picturebook Research* (str. 27–40). New York: Routledge.
- Nikolajeva, M. i Scott, C. (2001). *How Picturebooks Work*. New York and London: Garland.
- Pantaleo, S. (2004). Young Children Interpret the Metafictive in Anthony Browne's *Voices in the Park*. *Journal of Early Childhood Literacy* 4(2): 211-233.
- Peculić, I. (2013). *Karolina – igra u muzeju i muzej u igri*. Rijeka: Pomorski i povijesni muzej hrvatskog primorja.
- Pullman, P. (2003). *Lyra's Oxford*. New York: Knopf.
- Scieszka, J. i Smith, L. (2005). *Seen Art?* New York: Museum of Modern Art i Viking.
- Stephens, J. (1992). *Language and Ideology in Children's Fiction*. London i New York: Longman.
- Sveučilina knjižnica Rijeka. (2007). *Novi život povijesnih riječkih knjižnica: knjige 16. stoljeća*. Rijeka: Sveučilišna knjižnica.
- Waugh, P. (1984). *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*. London and New York: Routledge.
- Wilkie-Stibbs, C. (2004). Intertextuality and the Child Reader. U P. Hunt (Ur.), *International Encyclopedia of Children's Literature*, Sv. I. (str. 179- 190). London i New York: Routledge.
- Zalar, D. (2014). Hrvatska muzejska slikovnica kao čuvar baštine. U D. Zalar, A. Balić Šimrak i S. Rupčić, *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice* (str. 26-69). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Ziherl, J. (Ur.). (2008). *Il galletto di nonna Argia = Pjetlić bake Argije*. Novigrad = Cittanova: Muzej = Museo Lapidarium.
- Zlobec, D. (2014). *Crvene cipelice: u strahu su velike oči = Le scarpette scarlatte: quando lap aura fa novanta*. Novigrad = Cittanova: Muzej = Museo Lapidarium.

Smiljana Narančić Kovač

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Savska cesta 77, Zagreb, Hrvatska
narancic-kovac@ufzg.hr*

Diana Zalar

*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Savska cesta 77, Zagreb, Hrvatska
diana.zalar@ufzg.hr*

The intertextuality of museum picturebooks

Smiljana Narančić Kovač and Diana Zalar

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Abstract

A special kind of national picturebook – the museum picturebook, related to the institution that publishes it at several levels: thematic, spiritual, functional, receptive – develops a specific strategy of attracting young readers, based on intertextuality. The authors investigate Croatian contemporary museum picturebooks, analysing a selection of intertextual picturebooks as examples of different types of intertextuality. These types differ in the kind of their hypotexts and in the manner of their mediation by various intertexts. They include the overlapping of historical layers by references to museum artefacts and using imagination, establishing the reader's communication with a historical reality, combinations of literary and non-literary texts in the same book, evoking a historical event by understanding the picturebook as a toy, or combining elements of language, verbal and visual discourse and narration in an inventive and complex game. It is shown that museum picturebooks in Croatia reveal numerous possibilities of correspondence with various times and worlds.

Keywords: *Croatian picturebook; hipotekst; intertext; verbal discourse; visual discourse*

